

Fondatori :
George BACOVIA
Grigore TABACARU
(1925)

EDITOR :
COMITETUL JUDEȚEAN
DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE
SOCIALISTĂ BACĂU

4

(221)

Aprilie 1988

Serie nouă

Anul 25

5
LEI

atenueu

Revistă social-culturală

Istoria și educația patriotică

Istoria poporului român, veche și nouă, tezaur de mare valoare și una și alta, izvor ce generează mereu alte valori, materiale și spirituale, înscrise la înălțimi sporite, se bucură în țara noastră de o aleasă prețuire. Documentele programatice ale Partidului Comunist Român, cuvântările tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., întotdeauna pline de un cald patriotism, sînt toate și înflăcărate chemări la cinstirea și omagierea momentelor de seamă din istoria noastră și universală. Găsim aici de fapt o analiză a procesului istoric din întreaga țară și din toate timpurile. N-a scăpat și nu scapă, documentelor de partid, secretarului său general, spre a fi evocat și sărbătorit nici un eveniment de seamă din istoria României, și nu numai a României. Fiecare proces istoric, intern și extern, de azi sau din trecut, își găsește în documentele de partid, în gândirea creatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, o judicioasă analiză din care se desprind valoarea practică și teoretică, învățămintele și sarcinile de viitor, semnificația lor istorică. „Istoria este o știință care ajută nu numai la cunoașterea trecutului, dar și la înțelegerea mai bună a prezentului, precum și a ceea ce trebuie făcut în viitor. De aceea, România — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — acordă o mare atenție problemelor istoriei sale, ținînd seama că aceasta este strîns legată de întregul proces de dezvoltare a poporului, apoi a națiunii noastre, a statului național”.

Istoria este înțelesă ca o știință care ajută neam și a tuturor neamurilor la un loc.

Conf. univ. dr. Marcel ȘTIRBAN
(Continuare în pag. 3)

În acest număr ilustrații de HENRI H. CATARGI

• Plantă • Fete din Grecia la fîntină • Portret de femeie • Valea Prahovei •

pag. 2 - 3

ANTON DUMITRIU :
Culturi eleate și culturi
heraclitice

R.T. MCNALLY :
Despre istoria României
BREVIAR CULTURAL

- Cartea în întreprinderi
și instituții
- „Decada artelor

pag. 4 - 5

DEZBATERE : Protecția
mediului, protecția vieții

CERCETARE —
CREATIVITATE

- Silvicultorii și forestierii
județului Bacău

PATRIMONIUL
Ioan Athanasie

pag. 14 - 15

IDENTITATEA
EUROPEANĂ —
IDEI ȘI REPERE

GEORGES DUBY

- Fascinația evului mediu

MAPAMOND

- AUSTRALIA •
- VIETNAM • FRANȚA
- ANGLIA

MESAJUL ISTORIEI ÎN CONCEPȚIA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Împrejurările scrisului lui B. P. Hasdeu

Prin 1858, „abea venit” în Iași, Hasdeu îi prezintă lui Mihail Kogălniceanu „o întinsă scriere... manuscrisă în limba franceză, „Philosophie de la généalogie roumaine””. Faptul că într-un studiu al unui reputat cercetător ieșean mereu bine informat, scrierea hasdeeană nu este pomenită, ne face să credem că încercarea de a fi tipărită în revista celui mai cu autoritate istoric al timpului, Kogălniceanu, s-a dovedit nulă¹. Cu atât mai puțin, ținînd seama de nivelul de comprehensiune al contemporanilor, Hasdeu ar fi găsit găzduire scrierii sale în altă parte. Rămînea un singur editor dispus să-i tipărească studiile nu prea comode, și acesta era el însuși. Iată-l deci confruntat încă de la început cu nivelul de înțelegere al contemporanilor săi și, am zice, chiar condiționat de acest nivel.

Hasdeu este așadar constrîns să devină redactor. Dispune de câteva tomuri de documente, pe care le pune la dispoziția lui Teodor Codrescu. Gestul ar putea să-i contrarieze pe ar(h)ivistii care țin cu dinții la fiecare petec de hîrtie, dar și mai tîrziu el va încredința documentele pe care le culesese în Polonia, lui Ioan Bogdan, pentru a fi publicate în Colecția Hurmuzaki. Tînrul savant întinde mai mult — „ziarul nostru preferențe articolele de fond”, spune el într-un loc² — și planului schițat anterior lui Kogălniceanu, îi adăugă un altul: „Că „România”, revista ebdomadară va cuprinde obirșiile „Storiei țării și a naționalității române”.” În *Foiaș* publicase întinsul studiu *Pe-rit-au dacii*?, în care voia să dovedească

faptul „că naționalitatea noastră s-a format din cîteva elemente, din cari nici unul n-a fost predominant” și că „firea acestor elemente, și chipul contopirii lor în un singur ce au făcut ca noi să fim o viață neatinată, o compoziție chimică, (...) ale cărei însușiri de acum sînt de istov deosebite de însușirile fiecărei părți constitutive”. Demonstrația este impecabilă, dar ea are și un ingredient, o răbufnire de natură autobiografică, de unde violența paroxistică a limbajului. Auto-ur, trecut în grabă în partea liberă a Moldovei, înainte de a-și termina studiile universitare, era pe atunci profesor secundar de istorie și statistică la Școala Reală Centrală din Iași și se pare că nu avea în regulă toate actele necesare ocupării și exercitării unei astfel de funcții. Recunoașterea calității profesionale de către Consiliul Școlar și decretul de numire au stat în cumpănă o vreme din cauza unei (presupunem) verificări meticuloase efectuate de „bucureșteanul” August Treboniu Laurian, investit cu „inspectoratul general în Moldova și eforatul instrucțiunii publice în Valahia”. Implicațiile biografice în turnura pe care o iau operele hasdene — sînt cunoscute și citate mai des cele din *Duduca Mamuca* — atît de frecvente în scrisul acestui om superb de liber și vanitos, care le înregistrează ca un sensibil seismograf, ar putea fi urmărite ele însele într-o carte.

Octavian ONEA

(Continuare în pag. 16)

„Dezvoltarea României este rezultatul luptelor de veacuri duse de cele mai înaintate forțe ale societății, de clasa muncitoare, țără-nime, intelectualitate, de toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, istoria patriei noastre fiind însăși istoria luptelor de eliberare națională și socială ale poporului, a luptei revoluționare a clasei muncitoare, a Partidului Comunist Român.”

Gheorghe Asachi, cărturar al Moldovei

S-au împlinit două veacuri de la nașterea lui Gheorghe Asachi, al cărui nume, așa cum scria M. Kogălniceanu¹, îl găsim „în toate începuturile intelectuale și industriale ale Moldovei — campion neobosit al inteligenței în timp de jumătate de secol”. Strădaniile sale de pionier, în cele mai variate sectoare ale activității umane — materiale sau spirituale —, au fost cu atît mai grele și mai demne de prețuire, cu cît ele s-au desfășurat în o-rinduirea feudală și au îmbrățișat preocupări sau acțiuni menite să genereze o adevărată renaștere a culturii românești, să pună ordine în administrația de stat, cu precădere în instrucțiunea publică, în sfîrșit să inspire cîtorii și hotărîri care dăinuiesc prin veacuri.

După încetarea din viață, în noiembrie 1869, mulți gînditori s-au aplecat asupra operei sale impresionante și multicomponente, evocînd, prin cuvîntări sau scrieri, contribuția densă și amplă pe care a adus-o jumătate de veac, în condițiile istorice date — sfîrșitul domniei fanariote și perioada Regulamentului organic — unul din cei mai mari cărturari ai Moldovei. S-au delimitat etapele cu conținut progresist, meritele în procesul renașterii culturale, zidurile și inițiativele valoroase, de perioadă emancipării naționale, pe care n-a înțeles-o și n-a slujit-o. Așa cum spune E. Lovinescu², „Asachi a fost omul e-pocii sale; el n'a fost mai mare decît ea. N'a fost un îndrumător revoluționar, ci a mers în spiritul timpului. Mai mult decît atît, de la 1848 încolo, el nu mai era nici în spiritul timpului, ci împotriva lui

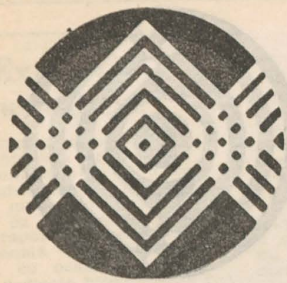
ca un adevărat anacronism. Am putea numi pe Asachi: un om al Regulamentului organic, la redactarea căruia, dealtminteri, conlucrase...”

În sfîrșit, este de observat că, practic, în toate studiile serioase care privesc viața și opera lui Gheorghe Asachi, sînt semnalate perioade insuficient explorate, afirmații contradictorii din documente, precum și interpretări diferite, mai critice sau mai binevoitoare, asupra poziției sale față de evenimentele istorice de după 1848. Un exemplu îl constituie lucrarea dr. Antonie Plămădeală³, privind viața și opera tatălui lui Gh. Asachi, Lazăr Leon Asachi, din care rezultă neclarități biografice, erudiția acestuia din urmă, nu numai în probleme teologice, ci și în filosofie, filologie etc.

Este știut faptul că Nicolae Iorga considera că „Nu era pe acea vreme român care să știe atîtea lucruri ca dînsul”. O asemenea apreciere are temei dacă menționăm că Asachi și-a însușit informații enciclopedice, folosind limbi străine bine stăpînite, ca: latina, franceza, engleza, germana, italiana, rusa, polona, a practicat științele exacte — era inginer și arhitect —, pictura, s-a manifestat ca om de litere, prin poezii și alte scrieri, în sfîrșit, ca filosof — era doctor în filosofie al Universității din Lemberg etc. Se poate spune, pe drept cuvînt, că, fără a fi un revoluționar, Gheorghe Asachi a înțeles marea rîm-

Acad. Cristofor I. SIMIONESCU

(Continuare în pag. 4)

120
de ani
de la
naștere

Ioan Athanasie

La 20 aprilie, s-au împlinit 120 ani de când s-a născut la Săscut, în județul Bacău, Ioan Athanasie. Școala primară a terminat-o în comuna natală, iar studiile secundare le-a urmat în orașul Bacău, unde a avut profesori eminenți ca Neculai Corivan la matematică, Ion Chiru la limba română, Ștefan Constandache la istorie și alții. În toamna anului 1885 Ioan Athanasie a fost admis bursier la Școala superioară de Medicină Veterinară din București în cadrul căreia, după absolvirea cursurilor și efectuarea unui stagiu ca medic veterinar al orașului Constanța, a fost numit șef de lucrări la catedra de fiziologie condusă de profesorul Al. Locusteanu, unul din cei mai buni elevi ai lui Carol Davila. Remarcat de la primele lui încercări pe tărîmul științei, el a fost trimis, în anul 1895, pentru specializare în străinătate. A lucrat inițial în Franța, la Paris, în „patria fiziologiei” cum spunea el, iar apoi în Germania, la Bonn.

Intors în țară, lui I. Athanasie i s-a încredințat, în anul 1899, catedra de fiziologie și histologie la Școala superioară de medicină veterinară din București, unde a știut să îmbine munca didactică cu cercetarea științifică. În primăvara anului 1902, la solicitarea fostului său profesor E. J. Marey, acceptă funcția de subdirector al Institutului internațional de fiziologie din Boulogne sur Seine, în imediata apropiere a Parisului. Este o „onoare pe care puțini români au putut-o avea în viața lor”, s-a exprimat celebrul neurolog Gh. Marinescu. În acest institut, I. Athanasie a desfășurat o laborioasă activitate de cercetare, care i-a adus de timpuriu consacrară științifică pe plan mondial. În anul 1905 s-a reintors în țară, ocupând prin concurs catedra de fiziologie de la Facultatea de Științe a Universității din București, continuându-și activitatea și la vechia catedră de la Școala superioară de medicină veterinară (devenită ulterior Facultate de medicină veterinară).

Într-o viață relativ scurtă — 58 de ani — I. Athanasie a publicat peste 130 de lucrări științifice originale, fiecare reprezentând un exemplu stralucit de înălțare a unei rodnice gândiri teoretice cu o minuțioasă muncă experimentală. Cercetările lui asupra homeostaziei — proprietatea organismului de a menține în anumite limite, foarte stricte, constantele mediului său intern — îl duc la abordarea și precizarea mecanismelor prin care organismul suprasolicitat de acțiunea căldurii excesive își asigură menținerea regulii stabilă al diferitelor lui funcții. Efectuate într-o perioadă în care nu se formase încă noțiunea de homeostazie, cercetările lui aveau caracter de pionierat. Ele își păstrează și în zilele noastre actualitatea, recunoscută într-un studiu publicat destul de recent de profesorul J. Malmejac de la Facultatea de Medicină din Paris.

Caracterul creator al operei științifice a lui I. Athanasie se reliefează în mod deosebit prin contribuția adusă la progresul orientării biotehnice a fiziologiei. Amplul său studiu critic, intitulat „Méthode graphique” — rod al unei munci de-a dreptul titanice — avind ca scop principal standardizarea metodelor de investigație, a fost acceptat de către cei mai mari mentori ai fiziologiei ai epocii. La efectuarea lucrării, I. Athanasie a utilizat și unele aparate de construcție proprie, solicitate apoi și de cercetătorii din alte țări, ca și metoda ratematică pentru interpretarea cit mai precisă a rezultatelor cercetării fiziologice.

Alt grup de cercetări, prin care I. Athanasie se situează printre marii fiziologi ai epocii, se referă la electrofiziologia nervoasă și musculară. La București, apoi în laboratorul profesorului Einthoven din Leiden (Olanda) și la Institutul internațional de fiziologie din Paris, el efectuează în acest domeniu fine lucrări experimentale cu ajutorul galvanometrului cu coardă, obținând rezultate remarcabile, într-o perioadă în care nu se cunoștea încă tehnica amplificatoarelor electronice. El a lărgit apoi cadrul cercetărilor prin studii cu caracter comparat înregistrând curentii de acțiune la mamifere, păsări, reptile, pești, crustacei, viermi și moluște. În domeniul fiziologiei patologice, el a urmărit modificările potențialelor electrice ce rezultau din activitatea sistemului nervos și a contracțiilor musculare în stări de intoxicație, obeșală și în tulburări ale glandelor endocrine.

Într-o perioadă în care atenția biologilor înțepa se concentra asupra problemei culturilor de țesuturi, deschide perspectiva unor eventuale transplantări de organe. I. Athanasie, cu îndemnarea care-l caracteriza în realizarea experiențelor, efectuează în colaborare cu elevul său Aristide Grădinescu, cercetări extrem de importante asupra cordului izolat, reușind să-l mențină în stare funcțională timp de 33 de zile. Era, pentru vremea aceea, un adevărat record, iar I. Athanasie, studiind bazele fiziologice ale comportării organelor izolate, apare astăzi ca unul dintre precursorii chirurgiei funcționale. Ca o recunoaștere a meritelor sale, profesorul Athanasie este ales, la 35 de ani, membru al Asociației internaționale a fiziologilor, din care au făcut parte fiziologi ca Richet, Pavlov, Sherrington, Einthoven și alți savanți de renume mondial.

Activitatea de cercetare științifică a lui I. Athanasie s-a împlinit strîns, așa cum am arătat, cu activitatea lui didactică. Chiar și profesorul Gh. Marinescu a participat frecvent la lecțiile lui de fiziologie, arătînd că ele „vor rămâne pentru universitățile noastre un model de muncă personală, de conștiințiozitate, de claritate și obiectivitate”. O grijă deosebită a manifestat I. Athanasie față de studenții, întreprinzîndu-se nu numai de îmbunătățirea condițiilor lor de studiu, ci și de a celor de trai.

Moștenirea lui științifică, întemeiată pe baze materialiste, cunoaște astăzi o apreciere unanimă, fiind considerată un aport de seamă la tezaurul științei naționale, iar pentru ținara generație de oameni de știință, viața lui I. Athanasie constituie o pildă demnă de urmat.

dr. Nicolae VARACHIU

Cărturar al Moldovei

„Nu era pe acea vreme român care să știe atîtea lucruri ca dinsul”

(N. Iorga)

(Urmare din pag. 1)

nere în urmă a culturii naționale din vremea sa, valorificînd pîrghiile menite să creeze o atmosferă favorabilă pentru edificarea instituțiilor și formarea cadrelor proprii, cu misiunea de a opera largi deschideri în activitatea intelectuală, respectiv a asimila cit mai multe valori ale civilizației europene.

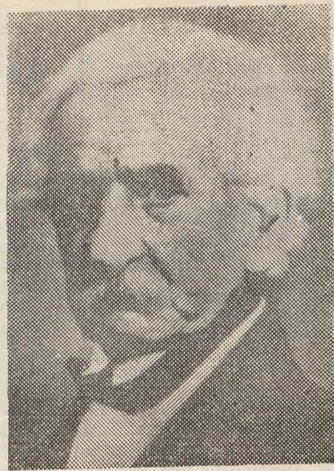
Impresionează nu numai multilateralitatea preocupărilor și inițiativele sale pentru progresul patriei, ci mai ales consecvența și dirigenția cu care a luptat, în condiții vitrege, spre a i se realiza propunerile și sprijini acțiunile, în special cele care priveau școala în limba națională și ridicarea nivelului cultural pe întreg teritoriul Moldovei. În fapt, de numele său se leagă numeroase începuturi, în domeniul învățămîntului și educației, al publicațiilor periodice, al păstrării documentelor de arhivă, al cultivării artelor, al organizării teritoriului, în sfîrșit, înființarea primei fabrici de hîrtie de la Piatra Neamț și a tipografiei denumită „Institutul Albinei”, care au facilitat multiplicarea scrierilor în limba română. Găsindu-se în fruntea cărturarilor moldoveni, într-o perioadă de trecere de la domnia fanariotă la Regulamentul organic, el a putut să inspire legiuiri, conform înțelesurilor burghize, atît în plan social, cit, mai ales, în cel suprastructural. În calitate de secretar al Comisiei de redactare a Regulamentului organic și de apropiat al generalului P. Kiseleff, Asachi introduce în acest document, fundamental pentru Moldova primei jumătăți a veacului trecut, unele prevederi care încurajează activități în folosul renașterii culturale și stimulării aspirațiilor către înalta învățătură.

Se știe că două din sarcinile încredințate lui Gheorghe Asachi, cea de „referendar al Epitropiei învățăturilor publice” și cea de „arhivist al statului”, i-au permis să desfășoare o muncă organizatorică și de conținut intensă, cu implicații profunde pe tărîmul educației civice, al instrucției și cunoașterii trecutului nostru. Pasiunea cea mai ardentă a manifestat-o în domeniul dezvoltării unui sistem de învățămînt în limba română, al probării capacității acestei limbi de a reda cu fidelitate cele mai delicate simțăminte și cele mai complicate noțiuni ale cunoașterii universale. Se poate ca aceasta să fi fost cea mai mare victorie, pe care a dobîndit-o într-o jumătate de veac de osteneală și dificile confruntări cu forțele conservatoare, străine intereselor poporului nostru. Demonstrînd accesibilitatea limbii române pentru cele mai înalte învățături, Gheorghe

Asachi a grăbit, pe de o parte, procesul asimilării culturii europene, iar, pe de altă parte, pe cel al edificării instituțiilor naționale care garantează șlefuirea și înnoirea limbii, crearea valorilor proprii și difuzarea lor largă pe întreg teritoriul patriei. Printre acestea, cea mai însemnată poziție a deținut-o, desigur, Academia Mihăileană (1835), la a cărei zidire, cărturarul moldovean a depus toată energia, cunoștințele și iscusința sa. Fără a minimaliza celelalte înfăptuiri din sfera învățămîntului — organizarea Gimnazului Vasilian, a celor șase școli primare de ținuturi, a „Institutului de educație pentru fete”, a unor așezăminte confesionale, a conservatorului filarmonic-dramatic (1836), în sfîrșit, a cursului de inginerie și hotărnicie (1913) ș. a., se impune totuși precizarea că Academia Mihăileană a reprezentat simbul cel mai fertil pentru dezvoltarea ulterioară a primelor universități românești și impulsionează mișcări de emancipare națională, în cadrul căreia s-a afirmat cea dintîi generație de intelectuali, instruiți în limba maternă. Atenta inventariere a contribuțiilor lui Asachi în organizarea învățămîntului din Moldova atestă o muncă uriașă, care s-a desfășurat pe un front larg, începînd cu inițiativa creării sau modernizării unor așezăminte, a redactării regulamentelor de funcționare, și mergînd pînă la stabilirea programelor, întocmirea și publicarea manualelor școlare, definirea unor precepte pedagogice sau predarea disciplinelor neacoperite. Ca referendar, el s-a preocupat de asigurarea unor condiții prielnice instrucției și educației, de la mijloacele materiale și a verificarea cunoștințelor, asigurarea cu cadre didactice, pînă la conținutul umanist, de nivel ridicat, al învățămîntului public. Încrederea lui Gheorghe Asachi în forța transformatoare a educației s-a vădit în întreaga sa muncă închinată edificării școlii în limba națională și asigurării, cu cadre pregătite și doctornice, a societății burghize, în curs de constituire. Privită de la înălțimea zilelor noastre, după trecerea a peste un veac și jumătate, opera lui Gheorghe Asachi în domeniul instrucției publice apare cu siguranță progresistă. Este de remarcă că acest învățat moldovean a înfruntat stăvilele orînduirii feudale, urmîrind cu perseverență concepția că școala trebuie să fie „instituție de stat”, la dispoziția tuturor cetățenilor, că ea reprezintă un factor de bază în promovarea științei și culturii, în transformarea societății, în sfîrșit, că educația tinerei gene-

Gheorghe
ASACHI

1788-1869

rații — „creșterea publică a junimei — constituie temelul reformei unei nații”. Considerînd școala ca instituție de dezvoltare a culturii naționale, Gheorghe Asachi militează totodată pentru legarea ei de viață, de problemele producției și organizării societății. Inseși principiile pedagogice, care au călăuzit sistemul lui de școli, pot fi apreciate ca cele mai înaintate din vremea sa. Este cert că temeinica pregătire în domeniul disciplinelor fundamentale i-a permis lui Asachi să introducă un spirit științific — la dimensiunile limitate ale epocii — în conținutul învățămîntului, fapt care s-a reflectat nu numai în calitatea predării și transmiterii cunoștințelor, ci și în preocupările de de-frisare a unor teritorii noi în cadrul Academiei Mihăilene. Pentru această au fost necesare o exigentă selecție a cadrelor — unele aduse din celelalte provincii românești sau din străinătate — și o curajoasă abordare a științelor exacte (astronomie, matematică, fizică, chimie, științe naturale, inginerie ș. a.). Dovadă că Gheorghe Asachi a înțeles importanța acestor științe pentru progresul cunoașterii o constituie și faptul că, în ianuarie 1830, împreună cu doctorii M. Zotta și I. Cihac, înființează „Cercul de lectură al medicilor ieșeni” — ale cărui prime ședințe se țin în propria sa casă —, curînd transformat în „Societatea de medicină și istorie naturală”, cel dintîi organism științific al Moldovei (statut aprobat la 23 ianuarie 1834). Tot prin grija sa apar, la Iași, „Gazeta politică și literară”, *Albina românească* (1829), și alte periodice cu țeluri bine definite, în care se publică primele articole cu profil științific, de la cele de medicină populară, analize de ape minerale, pînă la observații astronomice și din științele naturale. Aportul direct al lui Asachi, prin „Institutul Albinei”, privește tipărirea manualelor școlare, a difuzării lucrărilor de popularizare, tablouri istorice, hărți etc. Pentru folosul învățămîntului, el întocmește și publică: **Elemente de matematică** — partea I, *Aritmetica* (1836), partea a II-a, *Algebra* (1837), partea a III-a, *Geometria elementară* (1838); **Elemente de matematică** (1843), și de aritmetică (1848). Se mai pot adăuga „Începuturile limbii latine — abecedar” (1836), „Enciclopedia începătoare pentru tinerimea românească care învață limba fran-

ceză” (1839) și „Tablou hronologic din istoria veche și nouă a Moldovei” (1842 și 1847), fără a mai consemna publicațiile cu caracter teologic.

În sfîrșit, nu poate exista o cit de sumară prezentare a lui Gheorghe Asachi, dacă lipsesc aprecierile asupra activității sale pe tărîmul literaturii și artei. În aceeași perioadă în care I. Eliade Rădulescu domină viața culturală din Țara Românească, publicînd poezii și ode, Gheorghe Asachi, în Moldova, inspirat de cele văzute și trăite la Roma, dispunînd de o anumită sensibilitate la opere de artă, pictează, elaborează nuvele și piese de teatru, unele jucate pe scenă, tipărește versuri în limbile română, italiană, franceză sau germană. Așa cum scrie E. Lovinescu, „versurile sînt totuși partea cea mai pozitivă a operei lui literare; citeva strofe ar figura cu cinste în orice antologie; le-a lipsit doar o mai mare emoție.”

Departe de a pătrunde în substanța contribuțiilor lui Gheorghe Asachi, în atît de variate domenii, deosebite și prin specific, credem că datele de mai sus pot argumenta concluzia că a fost cel mai reprezentativ cărturar moldovean al vremii sale. Este scris de altfel foarte corect că, deși „n-a comandat timpului, s-a pus în serviciul lui cu o bogăție remarcabilă de aptitudini.”

Formația enciclopedică, inițiativă-le și truda sa au fost extrem de necesare perioadei de alcătuire a unei solide fundații pentru disciplinele științifice, de organizare a școlii în limba națională, de promovare a valorilor culturii, de încurajare a artei și meșteșugurilor, de stimulare a sentimentelor patriotice, prin reconstituirea faptelor de glorie ale trecutului, de introducere a rînduiei în documentele arhivistice, în sfîrșit, de revitalizare a conștiinței de neam.

1) M. M. Kogălniceanu, în *România literară*, nr. 4, 1855.

2) E. Lovinescu: *Gheorghe Asachi*, București, Ed. Cartea Românească, 1921.

3) Antonie Plămădeală: *Lăzăr Leon Asachi în cultura română*, Sibiu, 1965.

4) *Din istoria pedagogiei românești*, Edit. de stat didactică și pedagogică, Buc., 1956 (prof. N. C. Enescu: *Gheorghe Asachi*).

5) N. C. Enescu: *Gheorghe Asachi, organizatorul școlilor naționale din Moldova*, Edit. didactică și pedagogică, Buc., 1962.

6) *Gheorghe Asachi*, de Gheorghe Ungureanu (Figuri de arhiviști români), Buc., 1969.

Culturi eleate și culturi heraclitice

(Urmare din pag. 2)

habitat spiritual în care s-a simțit, s-a gândit și împlinit în individualitatea lui conform principiului tainic al identității cu absolutul sau al pierderii în neant. În Japonia îndeosebi, dar și în China și India tehnologiile moderne sînt preluate sau create, fără a genera fenomene de criză umană sau socială. În Japonia — acest miracol din secolul nostru — tehnologia cea mai avansată coexistă armonios cu tradițiile care îl fac pe om să fie și să rămînă el însuși. Tot de aici, unde a fost proiectată cea de a cincea generație de calculatoare, ca alt moment revoluționar, a apărut ideea necesității unei *Re-nașteri spirituale*.

În căutarea unui *sens al problemelor*, Anton Dumitriu pornește tot de la matematică — disciplina științifică ideală care sporește posibilitățile noastre de a descrie natura pe care, ca Galilei, o bănuim a fi scrisă în limbaj matematic, transformîndu-se mereu fiindcă nici un sistem nu poate fi integral. Desigur, „gîndirea este o activitate continuă”, dar, înainte de a urma traseul gîndirii științifice, simțim nevoia precizării afirmației care în această formulare fascinează, însă nu luminează decît în parte ideile următoare. „Cunoștințele formează punctele de oprire ale gîndirii (— cum? —) unde, pentru un moment libertatea se discretizează, pentru a reapare manifestîndu-se în negarea faptului trecut și aflarea inexactităților pe care să le ia ca tot atîtea puncte de plecare” — *către ce?* În cel mai autentic spirit heraclitic, Anton Dumitriu consideră că „în această chinătoare fugă de propriile lui creații constă marea spiritualitate omenească”, deși, iată, acest secol este străbătut, în cele mai diferite forme, de nostalgia trecutului amintîndu-ne de parabola cu înțeleptul și plătira filosofală, pe care a găsit-o fără să-și dea seama și o caută întorcîndu-se pe vechiul drum, nu mergînd înainte. Știința oferă, fără îndoială puncte de sprijin, dar se arată a fi insuficientă

atunci cînd singură vrea să dea conținut și semnificație lui *a fi*; limitările ei sînt dintre cele care nu limitează cum ar spune Kant, ci orientează omul, propunînd mai multe soluții sau ipoteze dintre care omul poate alege în virtutea libertății lui funciare. Este ca o fugă, parcă fără de sfîrșit, unde cunoștințele tind spre cunoaștere și aceasta spre conștiință.

„Marea descoperire a Occidentului este umanitatea; marea descoperire a Orientului este omul” — sună ca un verdict pe care Anton Dumitriu îl propune ca o concluzie definitivă, ordonîndu-și aproape în spirit manihelist argumentele. Straniu verdict, cu atît mai straniu cu cit o analiză, poate între alte coordonate, ar arăta că lucrurile nu sînt chiar așa; cu atît mai mult cu cit istoria chiar a filosofiei grecești (și nu doar aceea-

ta) relevă argumente care introduc numeroase nuanțări atît de necesare atunci cînd este pusă în discuție problema omului și a umanității. Apoi, între om și umanitate nu este o contradicție de esență, ci unele care pot apare în manifestarea esenței, în exprimarea sau obiectivarea ei. Și ceva mai departe, după ce se subliniază că în Occident s-a ajuns la „cultul cunoștințelor pentru cunoștințe”, că „noi nu trăim ceea ce știm”, filosoful român, în aceeași manieră aforistică proclamă *pe a ști pentru a fi* ca ideal pe care trebuie să „și-l dea” Occidentul într-o nouă *Instauratio Magna*. Cu adevărat tulburătoare afirmații, deoarece din ele se pot desprinde numeroase întrebări și nu la toate putem afla răspunsul cuvenit doar în analiza comparativă a Occidentului cu Orientul. Cit despre un schimb sau

un transplant de soluții nu vine în minte o replică din *Numele trandafirului*: „ceea ce e bun pentru un bătrîn franciscan nu e la fel de bun pentru un tînăr benedictin”.

Pentru a împărtăși idealul „a ști pentru a fi” ar trebui să conștientizăm *ce, cînd și cum* cunoștințele devin știință, cu atît mai mult cînd explozia informațională la proporții copleșitoare. Ce înseamnă a fi, după ce știm că valorăm cit idealul nostru? *Ce este acest ideal?* Desigur omul este singura ființă care își poate face un ideal, dar de ce și iarăși de ce uneori este atît de important încît poate să ducă la jertfă în clipa ale istoriei, cînd însăși moartea devine înălțare într-un „a fi”. Și apoi oare nu occidentalul este cel care simte și știe cel mai mult ce înseamnă *respunderea, judecata, responsabilitatea* dincolo de care orice discuție despre libertate se poate anihila pe sine? Și înainte de a putea spune cu Micul Prinț „stele sînt frumoase datorită unei flori pe care nimeni nu o vede”, trebuie să spunem tot cu el „sîntem răspunzători de-a pururi pe tot ceea ce împlînzim”. Și cite alte întrebări nu ne-am putea pune, plecînd de la o atență la lectură a acestei cărți a cărei valoare sporește și pentru că incită la gîndire. Atunci am pune, între a *ști* și a *fi*, pe a *face* ca drum obligatoriu, prin care a *ști* poate fi instrumentalizat în orizontul lui a *avea*, generator de criză și a *fi* cu adevărat pe verticală în care omul nu trebuie să se recunoască doar biologic, ci și spiritual, ceea ce presupune o selecție a și o ierarhizare a valorilor din perspectiva unui Absolut. Plasîndu-ne în modalitatea de desfășurare a ideilor și argumentării acestei cărți putem spune că ea își demonstrează viabilitatea axiologică într-un anumit sistem de referință S, unde valabilitatea lui e testată de coerență și adevăr. Dar, mai sînt posibile și alte sisteme S₁, S₂,... pe care aproape că le cheamă (dacă nu chiar provoacă) atîta timp cit a *fi* poate însemna răspunsul și mai ales soluția căutată și aflată la atîtea întrebări pe care omul și le va pune mereu ca acel „microcosmos” unde se reflectă macrocosmosul, într-o comunicare ce dă lui a *fi* sensu ascendenței.

• HENRI H. CATARGI — „Natură statică”